

EUROOPA KOHTU OTSUS

18.oktoober 1989*

[...]

Kohtuasjas 374/87,

Orkem, endise nimega CdF Chimie, piiratud vastutusega äriühing (société anonyme) asukohaga Pariisis, esindajad: Dominique Voillemot ja Joëlle Salzmänn Pariisi Advokatuurist ja Marc Loesch Luxembourgigi Advokatuurist, kohtudokumentide kättetoimetamise aadress Luxembourgis: Chambers of Jacques Loesch, 8 rue Zithe,

hageja,

v

Euroopa Ühenduste Komisjon, esindajad: õigusnõustaja Anthony Mc Clellan, keda abistas Nicole Coutrelis Pariisi advokatuurist, kohtudokumentide kättetoimetamise aadress Luxembourgis c/o õigustalituse ametnik Georgios Kremlis, Wagner Centre,

kostja,

keda toetas

Prantsuse Vabariik, esindaja: Edwige Belliard, sous-directeur du droit économique, välisministeerium, kohtudokumentide kättetoimetamise aadress Luxembourgis Prantsusmaa suursaatkond,

menetlusse astuja,

mille esemeks on hagi komisjoni 9. novembri 1987. aasta otsus IV/31 866, mis käsitleb määruse nr 17 artikli 11 lõikes 5 sätestatud menetlust, tühistamise nõudes,

* Kohtumenetluse keel: prantsuse.

EUROOPA KOHUS

koosseisus: president O. Due, kodade esimehed Sir Gordon Slynn, F. A . Schockweiler ja M. Zuleeg, kohtunikud T . Koopmans, G. F . Mancini, R. Joliet, J. C. Moitinho de Almeida, G. C. Rodríguez Iglesias, F. Grévisse ja M. Díez de Velasco,

kohtujurist: M. Darmon

kohtusekretär: vanemametnik H. A. Rühl

kuulanud kohtuistungi ettekande ja arvestades 16. mai 1989. aasta suulist menetlust

kuulanud 18. mai 1989. aasta istungil ära kohtujuristi ettepaneku,

on teinud järgmise

otsuse

Põhjendused

1. CdF Chimie SA, nüüdse nimega Orkem SA, esitas 16. detsembril 1987. aastal Euroopa Kohtusse saabunud avaldusega EMÜ asutamislepingu artikli 173 alusel hagi, milles palus tühistada komisjoni 9. novembri 1987. aasta otsuse IV/31 866, mis käsitleb nõukogu 6. veebruari 1962. aasta määruse nr 17, esimese määruse asutamislepingu artiklite 85 ja 86 rakendamise kohta (EÜT 13 lk 204), artikli 11 lõikes 5 sätestatud menetlust.
2. See otsus tehti termoplastitööstuses EMÜ asutamislepingu artikli 85 lõikega 1 vastuolus olevate kokkulepete või kooskõlastatud tegevuste olemasolu käsitletud uurimise raames . Olles teostanud määruse nr 17 artiklis 14 nimetatud kontrolli ja esitanud tulemuselt kõnealuse määruse artikli 11 lõike 1 kohase teabenõude, tegi komisjon vaidlustatud otsusega CdF Chimie SA-le ettekirjutuse teabenõudes esitatud küsimustele vastamiseks.
3. Hageja esitab oma taotluse toetuseks mitu väidet, mille kohaselt:
 - i) eelneva teabenõude puudus,

- ii) otsus kujutab endast tegelikult vastuväitetestatist,
- iii) komisjon kasutas teabe nõudmise volitusi õigusvastaselt,
- iv) rikuti kaitseõigust, kuna komisjon kavatses sundida hagejat iseenda vastu tunnistama.

4. Täpsemad andmed põhikohtuasja faktiliste asjaolude, menetluse käigu ja Euroopa Kohtule esitatud märkuste kohta on esitatud kohtuistungis ettekandes ning käesolevas otsuses mainitakse või käsitletakse neid niivõrd, kui see on vajalik Euroopa Kohtu põhjenduste seisukohast.

Eelneva teabenõude puudumine

5. Hageja heidab komisjonile ette, et vaidlustatud otsus oli adresseeritud talle, ent artikli 11 lõike 1 kohaselt esitatud teabenõue, mis peab otsusega esitatud teabenõudele kindlasti eelnema, oli adresseeritud tema tütarettevõtjale CdF Chimie EP, kus toimus ka uurimine.

6. Euroopa Kohus on leidnud, et otsusest on nõuetekohaselt teatatud, kui see jõuab adressaadini ja viimane saab selle teatavaks võtta (14. juuli 1972. aasta otsus kohtuasjas 48/69: *ICI v. komisjon* (EKL 1972, lk 619) ja 21. veebruari 1973. aasta otsus kohtuasjas 6/72: *Continental Can v. komisjon* (EKL 1973, lk. 215). Ilma et oleks vaja võtta seisukohta selles, kas ettevõtjate ühtsuse mõistest tulenevalt võib õiguspäraseks lugeda artikli 11 lõike 1 kohase teabenõude adresseerimise tütarettevõtjale ja artikli 11 lõike 1 kohaselt vastu võetud otsuse adresseerimise emaettevõtjale, piisab käesolevas kohtuasjas piisab tõdemusest, et esiteks on hagejat vaidlustatud otsusest teavitatud ja teiseks oli ta täiesti tegelikult teadlik ka varasemast teabenõudest. Komisjonis toimunud menetluses vastasid nii hageja kui ka tema tütarettevõtja, kelle registrijärgne asukoht oli sama, komisjon poolt kummalegi adresseeritud päringutele, ilma kordagi kahe erineva juriidilise isiku olemasolust tulenevaid probleeme mainimata. Ema- ja tütarettevõtja vaheline segadus kestis kuni kirjaliku menetluseni Euroopa Kohtus, kus emaettevõtja vastas küsimustele, mille Euroopa Kohus oli adresseerinud tema tütarettevõtjale.

7. Seetõttu tuleb eelneva teabenõude puudumise väide tagasi lükata.

Väide, et vaidlustatud otsus kujutas endast „vastuväitetestatist“

8. Hageja kinnitab, et vaidlustatud otsus, mis sisaldab konkreetseid süüdistusi tema osalemise kohta EMÜ asutamislepingu artikli 85 rikkumises, kujutab endast tegelikult vastuväitetestatist, ilma, et hagejale oleks antud võimalust oma seisukohtade esitamise võimalust.

9. Selle väite põhjendatust hinnates tuleb meeles pidada, et määruse nr 17 artikli 11 lõike 3 kohaselt peab komisjon teabenõudes märkima selle õigusliku aluse ja eesmärgi.

10. 26. juuni 1980. aasta otsuses kohtuasjas 136/79: *National Panasonic Ltd v komisjon* (EKL 1980, lk 2033) leidis Euroopa Kohus sarnast taotlust käsitleva artikli 14 lõike 3 osas, et otsus, milles on eesmärgina märgitud asutamislepinguga vastuolus oleva tegevuse olemasolu kinnitada võivate asjaolude kontrollimine, vastab määruses nr 17 sätestatud põhjendamise nõuetele.

11. Avaldades kahtlust, et esinevad EMÜ asutamislepingu artikli 85 lõikega 1 vastuolus olevad kokkulepped, täitis komisjon lihtsalt talle artikli 11 lõikes 3 pandud kohustust teatada teabenõude eesmärk.

12. Seetõttu tuleb väide, et vaidlustatud otsus kujutab endast vastuväitetestatist, tagasi lükata.

Teabe nõudmise volituste õigusvastane kasutamine

13. Hageja väidab, et komisjon kasutas õigusvastaselt talle artikliga 11 antud volitusi, püüdes koguda dokumente, mida lubatakse üksnes artiklis 14, a nõudes mittevajalikku teavet ja rikkudes ka proportsionaalsuse põhimõtet.

14. Mis puudutab komisjoni õigust nõuda teabenõudega dokumentide esitamist, siis tuleb mainida, et määruse nr 17 artiklites 11 ja 14 on sätestatud kaks täiesti erinevat menetlust. Asjaolu, et artiklis 14 ettenähtud uurimine on juba toimunud, ei vähenda mingil määral artiklist 11 tulenevaid komisjoni uurimisvolitusi. Seega ei esine ühtegi määrusest nr 17 tulenevat menetluslikku takistust, mis keelaks komisjonil nõuda teabenõudega nende dokumentide esitamist, millest ta eelmise uurimise ajal koopiaid või väljavõtteid teha ei saanud.

15. Mis puudutab nõutud teabe vajalikkust, siis tuleb meeles pidada, et määrusega nr 17 on komisjonile antud avar uurimis- ja kontrollipädevus, kusjuures preambuli kaheksandas põhjenduses on sätestatud, et komisjonil peavad asutamislepingu artiklitega 85 ja 86 keelatud rikkumiste väljaselgitamiseks vajalikke andmete nõudmise ja kontrollitoimingute tegemise volitused olema kogu ühisturu piires. Nagu Euroopa Kohus 18. mai 1982. aasta otsuses kohtuasjas 155/79: *AM & S Europe Limited v. komisjon* (EKL 1982, lk 1575) leidis, artiklis 14 nimetatud taotluse osas otsustab komisjon, kas konkreetne teave on konkurentsieeskirjade rikkumise paljastamiseks vajalik. Isegi kui komisjonil juba on rikkumise toimumist kinnitavad tõendid, võib ta õigustatult pidada vajalikuks täiendava teabe nõudmist, et teha täpsemalt kindlaks rikkumise ulatus, selle kestus või rikkumisega seotud ettevõtjate ring.

16. Käesoleval juhul ei ilmne, et nõutud teave jääks väljapoole nimetatud piire või et uurimise eesmärke silmas pidades oleks seda rohkem kui vajalik.

17. Seetõttu tuleb väide, et komisjon kasutas talle määruse nr 17 artikliga 11 antud volitusi õigusvastaselt, tagasi lükata.

Kaitseõiguse rikkumine

18. Hageja väidab sisuliselt, et vaidlustatud otsusega pani komisjon talle kohustuse konkurentsieeskirjade rikkumist mööndes tunnistada iseenda ja teiste ettevõtjate vastu. Hageja arvates rikkus komisjon sel moel üldpõhimõtet, mille kohaselt ei tohi kedagi sundida iseenda vastu tunnistama; nimetatud põhimõte on ühenduse õiguse osaks, sest seda toetavad liikmesriikide õigused, 4. novembri 1950. aasta Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon (edaspidi nimetatud „inimõiguste konventsioon”) ja 19. detsembri 1966. aasta kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvaheline pakt (ÜRO lepingute kogumik, 999. kd, lk 71), edaspidi nimetatud „rahvusvaheline pakt”). Seega on hageja arvates rikutud tema kaitseõigust.

19. Väite põhjendatust hinnates tuleks meeles pidada, et nagu Euroopa Kohus eelpool viidatud kohtuasjas 136/79: *National Panasonic* leidis, on komisjonile määrusega nr 17 antud volituste eesmärk võimaldada tal täita EMÜ asutamislepingus sätestatud ülesannet ja tagada konkurentsieeskirjade kohaldamine ühisturul. Nagu nähtub asutamislepingu preambuli neljandast põhjendusest, artikli 3 punktist f ja artiklitest 85 ja 86, on kõnealuste eeskirjade eesmärk avalikku huvi, üksikuid ettevõtjaid ja tarbijaid kahjustavate konkurentsimoonutuste vältimine. Komisjonile määrusega nr 17 antud volituste kasutamine aitab kaasa kõigile ettevõtjatele järgimiseks absoluutselt kohustuslikus asutamislepingus ettenähtud konkurentsüsteemi säilitamisele.

20. Nõukogu poolt artiklite 85 ja 86 kohaldamiseks kehtestatud eeskirjadeson sätestatud järjestikused, kuid selgelt erinevad menetlused: esiteks esialgne uurimismenetlus ja teiseks vastuväiteteatisega algatatud ja poolte vastastikkustele väidetele tuginev menetlus.

21. Esialgse uurimismenetluse ainus eesmärk on võimaldada komisjonil hankida konkreetse faktilise ja õigusliku olukorra esinemise ja ulatuse kontrollimiseks vajalikku teavet ja dokumente (eespool nimetatud kohtuotsus *National Panasonic*).

22. Selleks on määrusega nr 17 antud komisjonile avarad uurimisvolitused ning pandud ettevõtjatele kohustus uurimisel koostööd teha.

23. Samuti on määruse nr 17 artikli 11 lõikega 1 antud komisjonile õigus hankida ettevõtjatelt vajalikku teavet ja artikli 11 lõikega 5 õigus nõuda otsusega teabe andmist, kui ettevõtja nõutud teavet ei esita või esitab selle puudulikult.

24. Kui komisjon leiab, et nii kogutud teave seda õigustab, saadab ta asjaomasele ettevõtjale vastuväiteteatise, algatades sellega komisjoni 25. juuli 1963. aasta määruses nr 99/63/EMÜ nõukogu määruse nr 17 artikli 19 lõigetes 1 ja 2 ettenähtud ärakuulamiste kohta (EÜT 127 lk 2268) sätestatud ärakuulamismenetluse.

25. Kõnelause ärakuulamismenetluse osas on määruse nr 17 artiklis 19 konkreetselt sätestatud, et asjaomasel ettevõtjal on õigus esitada kirjalikult või vajadusel suuliselt oma seisukohad tema vastu esitatud vastuväidete kohta (vt ka 13. veebruari 1979. aasta otsus kohtuasjas 85/76: *Hoffmann-La Roche v. komisjon* (EKL 1979, lk 461) ja 7. juuni 1983. aasta

otsus liidetud kohtuasjades 100–103/80: *Musique Diffusion française ja teised v. komisjon* (1983, lk 1825). Menetluse lõppedes tehtavas otsuses võib komisjon võib menetluse lõppedes vastu võtta, on tal õigus kasutada ainult neid vastuväiteid, mille suhtes asjaomane ettevõtja on saanud võimaluse oma seisukohad esitada.

26. Esialguses uurimismenetluses annab määrus nr 17 uurimisalusele ettevõtjale sõnaselgelt ainult teatud tagatised. Seega võib teabe nõudmise kohta tehtava otsuse teha alles pärast seda, kui eelnev teabenõue on osutunud tulutuks. Samuti võib otsuse, millega asjaomasele ettevõtjale määratakse otsuses nõutud teabe esitamata jätmise eest kindel trahvisumma, teha alles pärast seda, kui asjaomasele ettevõtjale on antud võimalus oma seisukohad esitada.

27. Teisalt ei anna määrus nr 17 uurimisalusele ettevõtjale õigust uurimisest kõrvale hoida põhjendusel, et selle tulemused võivad anda tõendeid konkurentsieeskirjade rikkumise kohta. Otse vastupidi, määrus kohustab ettevõtjat tegema aktiivset koostööd, mis tähendab, et ta peab esitama komisjonile kogu uurimise esemega seotud teabe.

28. Kuna määruses nr 17 ei ole vaikumisõigust ette nähtud, tuleb hinnata, kas ja mil määral tuleb tagada õigus mitte anda teavet, mida võidakse kasutada konkurentsieeskirjade rikkumise tuvastamisel teabe andja vastu, mis tuleneb hageja väitel ühenduse õiguse üldpõhimõtetest, mille lahutamatuks osaks on põhiõigused, mille valguses kõiki ühenduse õigusakte tuleb tõlgendada.

29. Üldiselt on õigus mitte tunnistada iseenda vastu antud liikmesriikide seadustes ainult süüdistatavale kriminaalmenetluses. Siseriiklike seaduste võrdlev analüüs ei näita, et liikmesriikide seadustest tuleneks selline üldine põhimõte, millele saaksid tugineda juriidilised isikud majandussfääris toimunud rikkumiste, eriti konkurentsioiguse rikkumise korral.

30. Mis puudutab inimõigste konventsiooni artiklit 6, siis kuigi konkurentsioigusega seotud uurimise subjektiks olev ettevõtja võib kõnealusele artiklile tugineda, tuleb märkida, et ei artikli sõnastusest ega ka Euroopa Inimõiguste Kohtu praktikast ei tulene, et artiklis tunnustataks õigust mitte tunnistada iseenda vastu.

31. Rahvusvahelise pakti artikkel 14, milles on lisaks süütuse presumptsioonile sätestatud ka õigus mitte iseenda vastu tunnistada või ennast mitte süüdi tunnistada (lõike 3 punkt g), puudutab üksnes kriminaalmenetluses süüdistatavaid ega ole seega seotud konkurentsioiguse valdkonnas toimuvate uurimistega.

32. Tuleb siiski kaaluda, kas Euroopa Kohtu otsuste (9. novembri 1983. aasta otsus kohtuasjas 322/82: *Michelin v. komisjon* (EKL 1983, lk 3461, punkt 7) kohaselt ühenduse õiguskorra aluspõhimõtteks oleva kaitseõiguse tagamiseks tuleks komisjoni uurimisvolitusi mõnevõrra piirata.

33. Selle kohta on Euroopa Kohus hiljuti oma 21. septembri 1989. aasta otsuses liidetud kohtuasjades 46/87 ja 227/88: *Hoechst v. komisjon* (EKL 1989, lk. 2859, pnkt 15) märkinud, et kuigi vastab tõele, et kaitseõigus tuleb tagada haldusmenetlustes, mille tulemuseks võib

olla trahvi määramine, tuleb vältida kõnealuse õiguse korvamatut rikkumist esialgses uurimismenetluses, millel võib olla otsustav tähtsus ettevõtte tegevuse õigusvastase iseloomu tõendamisel ja ettevõtja vastutuse tekkimisel. Järelikult, kuigi teatud kaitseõigused on seotud ainult vastuväiteteatise esitamisele järgnevatel vaidlusmenetlustega, tuleb teisi õigusi järgida ka esialgses uurimismenetluses.

34. Seega, kuigi määruse nr 17 artikli 11 lõigete 2 ja 5 kasuliku mõju säilitamiseks on komisjonile antud õigus panna ettevõtjale kohustus esitada kõiki talle teadaolevaid ja teatavaks saanud asjaolusid puudutav kogu vajalik teaveja vajadusel tema käsutuses olevad asjaga seotud dokumendid, isegi juhul, kui viimaseid võidakse kasutada konkurentsi kahjustava käitumise tuvastamisel tema või teise ettevõtja vastu, ei tohi komisjon otsusega, millega teavet nõutakse, rikkuda kõnealuse ettevõtja kaitseõigust.

35. Seega ei tohi komisjon panna ettevõtjale kohustus anda vastuseid, millega viimane tunnistab rikkumist, mille tõendamine on komisjoni kohustus.

36. Nende kriteeriumite valguses tuleb hinnata küsimusi, millele vastamist komisjon vaidlustatud otsusega hagejalt nõudis.

37. I osa küsimusi, mis käsitlevad tootjate kohtumisi käsitlevaid ja mille eesmärk on kinnitada faktilisi andmeid kõnealuste kohtumiste toimumise ja neil osalenud isikute kohta, samuti nõuet, et hageja esitaks tema valduses olevad kohtumistega seotud dokumendid, ei vaidlustata.

38. Hindu käsitlevad II osa küsimused on peamiselt seotud kõiki kohtumistel osalejaid rahuldavate hindade määramiseks ja hinnataseme säilitamiseks võetud meetmetega. Kuigi kõnealuseid küsimusi ei saa vaidlustata osas, mis puudutab komisjoni vajadust selgitada välja kõnealuste meetmete ees ja rakendamise üksikasjad, on seisukoht erinev küsimuste osas, mis käsitlevad võetud meetmete eesmärke. Näiteks alaküsimus 1c, milles nõutakse selgitust „kõnealuse hinnakujunduse toetuseks kavandatud või võetud kõikide sammude või kooskõlastatud meetmete kohta”, sunnib hagejat tunnistama oma osalust kokkuleppes, mille eesmärgiks oli müügihindade kindlaksmääramine ja mis võis konkurentsi takistada või piirata, või kinnitama, et ta soovis kõnealust eesmärki saavutada.

39. Sama järeldus kehtib ka II osa 1. ja 2. küsimuse suhtes, mis käsitlevad tootjatele eraldatud kvote, müügieesmärke ja turuosasid. Nõudes „kõikide osalejate müügieesmärkide või kvootide määramist võimandanud süsteemide või meetodite” ja „kõikide müügieesmärkide süsteemi mahtude või kvootide järgimist igal aastal kontrollida aidanud meetodite,” üksikasjade avaldamist, soovis komisjon, et hageja mõnaks osalemist kokkuleppes, mille eesmärk oli piirata või kontrollida tootmist või müüki või jagada turuosasid.

40. Seda ei saa öelda aga III osa 3. küsimuse kohta, mis käsitleb kõnealuse toote tootmist ja müüki käsitlevaid andmeid, mida ettevõtja avaldas teistele tootjatele, ega ka IV osa küsimuste kohta, mis käsitlevad Fidesile edastatud kinnitusi ja statistilisi andmeid, kuna kõnealuste

küsimuste eesmärk on hankida faktilist teavet statistiliste ja muude andmete vahetamise süsteemi toimimise kohta.

41. Seega tuleb järeldada, et nõudes II osa alaküsimusele 1c ja II osa 1. ja 2. küsimusele vastamisega otsuse adressaadiks olevalt ettevõtjalt EMÜ asutamislepingu artikli 85 rikkumise möönmist, rikkus komisjon hageja kaitseõigust.

42. Seetõttu tuleb vaidlustatud otsus II osa alaküsimuse 1c ja III osa 1. ja 2. küsimuse osas tühistada; ülejäänud osas aga hagi rahuldamata jätta.

Kohtukulud

43. Kodukorra artikli 69 lõike 2 alusel peab kohtuvaidluse kaotanud pool kandma kohtukulud. Kuna kodukorra artikli 69 lõikes 3 sätestatakse, et kui osa nõudeid rahuldatakse ühe poole, osa teise poole kasuks, võib Euroopa Kohus määrata kulude jaotuse või jätta kummagi poole kohtukulud tema enda kanda. Kuna osa nõudeid rahuldati ühe poole, osa teise poole kasuks, tuleb kummagi poole kohtukulud jätta nende endi kanda.

Esitatud põhjendustest lähtudes,

EUROOPA KOHUS

otsustab:

- 1. Tühistada komisjoni 9. novembri 1978. aasta otsus IV/31.866, mis käsitleb nõukogu 6. veebruari 1962. aasta määruse nr 17, esimese määruse asutamislepingu artiklite 85 ja 86 rakendamise kohta, artikli 11 lõikes 5 ettenähtud menetlust, II osa alaküsimuse 1c ja II osa 1. ja 2. küsimuse osas.**
- 2. Ülejäänud osas jätta hagi rahuldamata.**
- 3. Jätta kummagi poole kohtukulud nende endi kanda.**

Due

Slynn

Schockweiler

Zuleeg

Koopmans

Mancini

Joliet

Moitinho de Almeida

Rodríguez Iglesias

Grévisse

Diez de Velasco

Kuulutatud avalikul kohtuistungil 18. oktoobril 1989 Luxembourgis.

Kohtusekretär

President

J.-G. Giraud

O. Due